QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar l-Erbgħa, 25 ta' Jannar, 2023.

Numru 2

Rikors numru 246/19/1 FDP

Paolino sive Lino Agius u Mary Dolores sive Doris Agius

v.

L-Avukat tal-Istat, Martin Zammit u Josephine Zammit

1. Dan huwa appell tal-Avukat tal-Istat minn sentenza mogħtija mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fil-5 ta' Mejju 2022, li sabet ksur tad-dritt fundamentali tar-rikorrent Lino Agius, iżda mhux tar-rikorrenti Mary Dolores sive Doris Agius, imħares bl-Art. 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali ["l-Ewwel Protokoll"] u ordnat lill-Avukat tal-Istat iħallas lir-rikorrent Lino Agius waħdu kumpens ta' tmienja u sittin elf,

ħames mija u tnejn u tmenin ewro (€68,582) li jikkonsisti f'kumpens pekunjarju u non-pekunjarju.

2. Il-fatti li wasslu għall-kawża tal-lum ġew imfissra hekk mill-Ewwel Qorti:

> *"15. Jirriżulta li ir-rikorrent Paolino sive Lino Agius huwa proprjetarju ta' tliet fondi biswit xulxin ġo Triq Santa Monica Pieta`, liema fondi huma enumerati 70, 72 u 74 Triq Santa Monica Pieta`, liema fondi huma imsemmija "Summer", "Spring" u "Charles House".*
>
> *16. Jirriżulta li oriġinarjament, l-proprjetajiet in kwistjoni kienu jappartjenu liz-ziju tar-rikorrent Pietro Paolo Galea li miet fil-5 ta' Frar 1999, kif jidher miċ-ċertifikat tal-mewt Dok A, u l-wirt tiegħu kien regolat permezz ta' testment tat-22 ta' April 1997, Dok B, li permezz tiegħu ir-rikorrent tħalla bħala prelegat dawn it-tliet proprjetajiet.*
>
> *17. Jirriżulta li permezz tad-dikjarazzjoni causa mortis, ippubblikata min-Nutar Bisazza fid-9 ta' Ġunju 1999, eżebita fl-atti bħala Dok D, ir-rikorrent akkwista il-fondi in kwistjoni.*
>
> *18. Jirriżulta illi, filwaqt li l-fondi bin-numru 70 u 74 jinsabu battala u ġia fil-pussess tar-rikorrenti odjerni, fil-fond 72, fil-mument li bdew il-proċeduri odjerni, kienu jirrisjedu l-intimati Josephine Zammit u Martin Zammit bħala inkwilini. Huwa kienu wirtu l-kirja mingħand ommhom Margherita Zammit, b'hekk l-inkwilini Zammit u l-antekawża tagħhom kien ilhom fil-proprjeta` in kwistjoni għexerien ta' snin. Oriġinarjament, il-predeċessuri fit-titolu tar-rikorrent taw b'titolu ta' lokazzjoni favur Francesco Zammit (missier l-intimati), u dan versu kera ta' Lm70 fis-sena permezz ta' kuntratt datat 2 ta' Settembru 1963 (Dok X4 mal-affidavit tar-rikorrent) tal-imsemmi fond. In segwitu, is-sid kien kostrett ikompli jġedded il-kera matul is-snin anke meta l-kirja kienet skadiet skont l-imsemmi kuntratt ta' lokazzjoni. Jirriżulta wkoll, li l-kera setgħet tinbidel biss marġinalemnt skont l-Artikolu 1531C tal-Kap 16."*

3. Il-Qorti tosserva li kuntrarjament għal dak li qalet l-Ewwel Qorti, skont it-testment tat-23 ta' April 1997, u mhux 22 ta' April 1997 (ara fol. 12), Peter Galea ħalla lil martu b'titolu ta' legat l-użufrutt tal-beni kollha tiegħu (l-ewwel artikolu tat-testment) filwaqt li lill-attur ħallih bħala

suċċessur universali tiegħu. Evidenti li l-Ewwel Qorti ħadet l-iżball għaliex ibbażat fuq dak li ddikjara r-rikorrent fir-rikors promotur (ara paragrafu 2 tal-istess). Il-fond meritu tal-kawża tal-lum hu Spring, numru 72, Triq Santa Monika, Pietà.

4. Fil-kawża li fetħu fit-18 ta' Diċembru 2019 ir-rikorrenti lmentaw li l-Ordinanza Li Tirregola t-Tiġdid tal-Kiri tal-Bini (Kap 69 tal-Liġijiet ta' Malta) partikolarment l-Artikolu 3, baqa' jagħti d-dritt ta' rilokazzjoni lill-inkwilini filwaqt li l-Artikolu 1531C tal-Kodiċi Ċivili pprovda biss għal żieda marġinali fil-kera. Għalhekk isostnu li ġew imċaħħda milli jirċievu kera xierqa għall-okkupazzjoni sfurzata ta' ħwejjiġhom bi ksur tal-Artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni.

5. Talbu għalhekk lill-Qorti:

> *"Tiddikjara u tiddeċiedi illi fil-konfront tar-rikorrenti l-artikolu 3 tal-Kap 69 kif ukoll l-artikolu 1531C tal-Kap 16 u/jew min minnhom, huma artikoli li qegħdin in toto u/jew in parte, jivvjolaw id-drittijiet fondamentali tar-rikorrenti u senjatament l-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropeja taħt il-Kap 319;*
>
> *Tiddikjara u tiddeċiedi illi l-intimati u/jew min minnhom huma responsabbli għal kumpens u danni sofferti mir-rikorrenti b'konsegwenza tal-artikoli taħt il-Kap 69 u taħt il-Kap 16 kif hawn fuq ċitati, billi l-leġiżlatur ma kkrejax bilanċ ġust bejn id-drittijiet tar-rikorrenti u dawn tal-inkwilini u dan kif ser jirriżulta ulterjorment wara it-trattazzjoni tal-kawża;*
>
> *Tillikwida l-kumpens u danni (pekunarju u mhux pekunarju (morali) kif sofferti mir-rikorrenti, inkluż u ai termini tal-Artikolu 41 tal-Konvenjoni Ewropeja;*
>
> *Tikkundanna lill-intimati u/jew min minnhom iħallsu l-istess kumpens u danni kif sofferti mir-rikorrenti, mad-data tas-sentenza definittiva, u*

fin-nuqqas li ma jitħallasx minnufih, jiddekorru l-imgħaxijet skond il-liġi;

Tordna ulterjorment sabiex tiżgombra u tivvaka lill-intimati u/jew min minnhom, mill-fond "Spring" bin-numru 72, Saint Monica Street, Pieta' entro terminu qasir u perentorju, u/jew tagħti dawk ir-rimedji kollha li jidrilha xierqa u opportuni fiċ-ċirkostanzi, sakemm tipperdura tali okkupazzjoni.

Bl-ispejjeż inkluż tal-ittra uffiċċjali tas-7 ta' Ġunju 2018 u bl-imgħaxijet legali sal-pagament effettiv."

6. Permezz ta' nota ppreżentata fit-18 ta' Jannar 2022 quddiem l-Ewwel Qorti,[1] ir-rikorrenti u l-intimati Zammit iddikjaraw illi bi ftehim bejniethom il-kirja ġiet terminata u l-pussess tal-fond ritornat lir-rikorrenti fil-31 ta' Diċembru 2021. Għalhekk, ir-rikorrenti ċedew lil-kawża fil-konfront tal-intimati Zammit.

7. B'sentenza mogħtija fil-5 ta' Mejju 2022, l-Ewwel Qorti ddeċidiet hekk:

*"**Tastjeni** milli tieħu konjizzjoni tat-talbiet u l-eċċezzjonijiet fejn dawn jirrigwardaw l-intimati Zammit stante li l-każ ġie ċedut fil-konfront tagħhom.*

***Tiċħad** it-tielet u r-raba' eċċezzjonijiet preliminari tal-Avukat tal-Istat.*

***Tiċħad** l-eċċezzjonijiet l-oħra kollha ta' l-Avukat tal-Istat għar-raġunijiet spjegati.*

***Tilqa'** l-**<u>Ewwel Talba</u>** tar-rikorrent , kif ġej billi:*

***Tiddikjara** illi fil-konfront tar-rikorrent Paolino sive Lino Agius l-operazzjonijiet tal-artikolu 3 tal-Kap 69 tal-Liġijiet ta' Malta, u l-operazzjonijiet viġenti qegħdin jivvjolaw id-drittijiet fundamentali tar-rikorrent kif sanċiti fl-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protocol tal-Konvenzjoni Ewropea (Kap 319 tal-Liġijiet ta' Malta). Iżda tiċħad l-Ewwel Talba kategorikament fejn tirrigwarda lil Mary Dolores Agius.*

[1] Fol. 196

***Tilqa'** t-**__Tieni Talba__** tar-rikorrent u:*

***Tiddikjara** li l-Avukat tal-Istat huwa responsabbli għal kumpens u danni sofferti mir-rikorrent Lino Agius b'konsegwenza tal-operazzjonijiet tal-Kap 69 u tal-Liġijiet ta' Malta billi l-leġislatur ma kkreax bilanċ bejn id-drittijiet tas-sid u dawk tal-inkwilin. Tiċħad din it-talba ukoll fil-konfront tar-rikorrenti Mary Dolores Agius.*

***Tilqa'** it-**__Tielet Talba__** kif ġej u:*

*Tillikwida l-ammont li l-Avukat tal-Istat huwa responsabbli biex iħallas kumpens lil Lino Agius fl-ammont totali ta' **sebgħa u ħamsin elf, ħames mija u tnejn u tmenin Euro (€57,582)** bħala danni pekunarji u ħdax-il elf Ewro (€11,000) bħala danni non-pekunarji, li flimkien jagħmlu total ta' **tmienja u sitt elf, ħames mija u tnejn u tmenin Euro (€68,582)** abbażi tal-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea (L-Ewwel Skeda tal-Kap 319 tal-Liġijiet ta' Malta) iżda mhux abbażi tal-Artikolu 41 tal-Konvenzjoni Ewropea.*

***Tilqa' r-Raba' Talba** kif ġej:*

*Tikkundanna lill-Avukat tal-Istat iħallas l-ammont totali ta' **sebgħa u ħamsin elf, ħames mija u tnejn u tmenin Euro (€57,582)** bħala danni pekunarji u ħdax-il elf Ewro (€11,000) bħala danni non-pekunarji, li flimkien jagħmlu total ta' **tmienja u sitt elf, ħames mija u tnejn u tmenin Euro (€68,582)** lil Lino Agius abbażi tal-Ewwel Artikolu tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea (L-Ewwel Skeda tal-Kap 319 tal-Liġijiet ta' Malta).*

*Tastjeni milli tieħu konjizzjoni ulterjuri tal-**Ħames Talba** stante li hija eżawrita.*

***L-ispejjeż** għall-proċeduri odjerni, għandhom ikunu kollha a kariku tal-Avukat tal-Istat."*

8. Safejn rilevanti għal dan l-appell, il-konsiderazzjonijiet li wasslu lill-Ewwel Qorti għad-deċiżjoni tagħha ġew imfissra hekk fis-sentenza appellata:

> *"52.... din il-Qorti tqis li l-operazzjonijiet tal-Ordinanza li Tirregola t-Tiġdid tal-Kiri tal-Bini l-Kap 69 tal-Liġijiet ta' Malta u l-liġijiet viġenti, ħalqu sproporzjon bejn id-drittijiet tas-sid u l-interess soċjali. Għalhekk, din il-Qorti ma għandha ebda dubju li fil-każ odjern, seħħ vjolazzjoni tad-drittijiet tar-rikorrenti.*

53. Għalhekk, il-Qorti ssib illi hemm leżjoni tad-drittijiet fondamentali tar-rikorrenti a tenur tal-Artikolu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea.

...

Leżjonijiet oħra.

55. Fit-talbiet tagħhom ir-rikorrenti, preċiżament fit-tielet talba, liema talba hija għal kumpens u danni, qed jintalab li dan isir abbażi tal-Artikolu 41 tal-Konvenzjoni Ewropea. L-Artikolu 41 tal-Konvenzjoni Ewropea ma jiffurmax parti mil-ligi Maltija.

56. Il-Qorti tosserva illi dan l-artikolu jgħodd biss għall-organi ġudizzjarji tal-Kunsill tal-Ewropa.

57. Għalhekk, fejn it-talba tar-rikorrenti qed tinvoka dan l-artikolu tal-Konvenzjoni Ewropea, it-talba għal kumpens u danni ma tistax tintlaqa' a tenur ta' dan l-Artikolu 41 tal-Konvenzjoni Ewropea.

58. Jirriżulta li fil-ħames talba, ir-rikorrenti talbu l-iżgumbrament tal-inkwilini Zammit mill-imsemmi fond.

59. Jiġi osservat fl-ewwel lok, li konsegwenza tal-ftehim li sar bejn ir-rikorrenti u l-inkwilini, l-inkwilini Zammit diġa' ivvakaw mill-fond u rritornaw iċ-ċwievet tal-fond de quo.

60. Fit-tieni lok, ir-rikorrenti ċedew il-kawża limitatament fil-konfront tal-intimati Zammit permezz ta' nota ta' ċessjoni eżebita a fol 195.

61. Għaldaqstant, ladarba l-inkwilini m'għadhomx parti fil-każ u l-fond ġie ripreż lura, dak mitlub fil-ħames talba jinsab eżawrit, kwindi din il-Qorti tastjeni milli tieħu konjizzjoni ulterjuri ta' din it-talba.

Kumpens

62. Il-Qorti tosserva illi r-rikorrenti, fit-tieni, it-tielet u r-raba' talbiet tar-rikorrenti, ġie mitlub ħlas ta' kumpens u danni, u għalhekk il-Qorti tifhem li jfisser pretensjoni għad-danni pekunarji għall-okkupazzjoni, kif ukoll danni non-pekunarji għal-leżjoni sofferta mir-rikorrenti

63. Il-Qorti tosserva wkoll illi r-rikorrent Lino Agius biss huwa l-werriet taz-ziju tiegħu, kwindi l-vjolazzjoni tad-drittijiet umani teżisti biss fil-konfront tiegħu.

64. Konsegwentement, din il-Qorti ser tipprovdi għal danni u dan a tenur tal-Ewwel Artikolu ta' l-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropea.

65. Fis-sottomissjonijiet tagħhom, ir-rikorrenti, qed jikkontendu li għandhom jirċievu d-danni kollha tal-okkupazzjoni tal-fond imsemmi matul l-għexieren tas-snin li għaddew stante li l-fond in kwistjoni jokkupaw kien okkupat tul il-perjodu kollu ta' dawn l-aħħar ħamsin sena u għalhekk it-telf li għamlu ir-rikorrenti u qabel iz-ziju tar-rikorrent, għandu jirċevieh fit-totalita` tiegħu r-rikorrent.

66. Minn naħa l-oħra, l-Avukat tal-Istat fis-sottomissjonijiet tiegħu ssottolinea, li l-kumpens irid jibda jgħodd mid-data li r-rikorrent akkwista bid-dikjarazzjoni causa mortis fl-1999. Inoltre`, ġie sottolineat, li d-drittijiet fundamentali huma drittijiet personalissimi li ma jistgħux jiġu trasferiti causa mortis, u lanqas fid-dritt privat ma huma trasmissibbli causa mortis. Inoltre`, ikompli l-argument, li biex persuna jkollha dritt ta' azzjoni dwar ksur ta' drittijiet fondamentali, irid ikollha status ta' vittma, u dan l-argument tal-Avukat tal-Istat ġie derivat mill-kunċett ta' vittma indiretta kif deċiż mill-Qorti ta' Strasburgu, anke jekk f'każijiet ta' natura u xorta oħra. Għalhekk, qed jiġi argumentat, mill-Avukat tal-Istat, li vittma jista' jkun biss ir-rikorrent li qed jipproċedi bil-każ in eżami u mhux bħala werriet tad-defunt ante kawża tiegħu.

Data ta' leżjoni

67. Il-Qorti tosserva illi l-ewwel illi għandha tistabbilixxi hija minn meta għandu jiġi kkalkolat il-kumpens.

68. Jirriżulta illi r-rikorrenti jikkontendi illi l-kumpens illi huwa għandu jingħata minn meta l-kera bdiet tiġġedded sena b'sena.

69. Jirriżulta illi, fil-mori tal-proċeduri odjerni, ir-rikorrent ippreżenta kuntratt datat 2 ta' Settembru 1963, fl-atti tan-Nutar Victor Bisazza, fejn il-fond kien qiegħed jiġi mikri minn Carmelo Galea lil Francesco Zammit il-fond, dak iż-żmien numerat 23, St Monica Street, Pieta, għal perjodu ta' erba' snin di fermo u erba' snin di rispetto, fejn għalhekk il-kuntratt kellu jiskadi fl-1 ta' Settembru tas-sena 1971 (fol 79).

70. Jirriżulta, għalhekk, illi l-fond illum numerat 72, St Monica Street, Pieta, beda jinkera fuq bażi ta' sena b'sena, minn l-aħħar tas-sena 1971.

*71. Il-Qorti hawnhekk tagħmel referenza għal deċiżjoni tal-Qorti Kostituzzjonali fil-kawża '***Rita Falzon vs Dun Saverin Cutajar et***' deċiża reċentement, ossija fit-30 ta' Marzu 2022, fejn dwar id-dritt għat-talba ta' kumpens b'mod retroattiv, il-Qorti kellha dan xi tgħid:*

...

72. Il-Qorti tosserva illi, abbażi tat-tagħlim tas-sentenza fuq riferta, huwa ċar illi persuna leża għandha dritt titlob ir-risarċiment għad-

*danni illi setgħu sofrew l-antenati tiegħu f'każ illi tali persuna hija **l-eredi universali ta' tali persuni**.*

73. Il-Qorti għalhekk tifhem li, abbażi ta' tali tagħlim, la darba r-rikorrenti odjern daħal fiż-żarbun ta' zijuh Pietro Paulo Galea, li kien sid ta' tali fond skond ir-rikorrenti, huwa għandu d-dritt illi jitlob kumpens, mhux biss għal-leżjoni illi huwa sofra minn meta sar sid tal-fond, iżda wkoll għal-leżjoni illi seta' sofra zijuh ukoll.

*74. Għalhekk, stabbilit dana il-fatt, u kkonsidrat li l-fond sar soġġett għal kera differenti minn dak oriġinalment miftiehem fit-2 ta' Settembru 1963, ossija kera ta' sena b'sena, il-Qorti tqis illi l-kumpens għandu jibda jidekorri mis-**sena 1972**, la darba l-kuntratt oriġinali kien jiskadi lejn l-aħħar parti tas-sena 1971.*

Danni Pekunarji

*75. Dwar danni pekunarji, f'dan l-istadju tagħmel referenza għas-sentenza **Trapani Galea Feriol pro et noe et vs Kummissarju tal-Artijiet et** deċiża fil-31 ta' Ottubru 2014, fejn f'materja ta' komputazzjoni ta' kumpens għal leżjoni ta' dritt fundamentali sanċit fl-artikolu konvenzjonali fuq ċitat ġie osservat:*

...

*76. Dwar kif għandu jinħadem il-kumpens, din il-Qorti ser issegwi l-likwidazzjoni tal-kumpens dovut f'dawn il-każijiet skont kif komputat mill-Qorti Kostituzzjonali, fejn f'dawn il-każijiet issegwi l-kriterji ta' komputazzjoni stabbiliti fis-sentenza tal-Qorti Ewropea **Cauchi vs Malta** deċiża mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fil-25 ta' Marzu 2021. Kif qalet il-Qorti fis-sentenza suċitata ta' **Rita Falzon**;*

...

77. Abbażi ta' tali direzzjoni, għandu jsir tnaqqis ta' circa 30 % mis-somma li kienet tkun perċepibbli mill-attur fuq is-suq liberu minħabba l-għan leġittimu tal-liġi impunjata, u tnaqqis ieħor ta' 20% fuq is-somma riżultanti sabiex jittieħed kont tal-inċertezza li l-atturi kien irnexxielhom iżommu l-proprjeta` mikrija tul iż-żmien relevanti kollu għall-prezzijiet indikati mill-perit tekniku. Minn tali somma għandha mbagħad titnaqqas il-kera perċepita, jew il-kera li kienet perċepibbli skont il-liġi.

78. Jirriżulta wkoll illi, fil-każ odjern, ir-rikorrenti jinsab fil-pussess tal-fond illi dwaru huwa qiegħed jilmenta illi hu kif ukoll l-antenati tiegħu sofrew leżjoni, u għalhekk, il-Qorti tqis illi tali fatt għandu jiġi kkunsidrat wkoll fit-tħaddim tad-danni pekunjarji finali w il-Qorti tqis illi, mis-somma, maħduma kif fuq indikat, għandha terġa' ssir tnaqqis ieħor ta' ħamsa u għoxrin fil-mija (25%) sabiex jieħu in konsiderazzjoni l-fatt illi

l-fond issa jinsab f'idejn ir-rikorrenti u jistgħu jiddisponu minnu kif iridu huma.

79. Jirriżulta mir-rapport tal-Perit Tekniku tal-Qorti u l-valuri minnha stabbiliti u indikati f'paragrafu 19 aktar 'il fuq, illi bejn is-sena 1972 sas-sena 2020;

- *Il-valur lokatizzju fl-1971-1975 kien ta' Ewro 700 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-1976-1980 kien ta' Ewro 896 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-1981-1985 kien ta' Ewro 1,300 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-1986-1990 kien ta' Ewro 1,600 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-1991-1995 kien ta' Ewro 2,000 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-1996-2000 kien ta' Ewro 2,329 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-2001-2005 kien ta' Ewro 3,440 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-2006-2010 kien ta' Ewro 4,137 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-2011-2015 kien ta' Ewro 5,400 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-2016-2019 kien ta' Ewro 6,720 fis-sena.*
- *Il-valur lokatizzju fl-2020 kien ta' Ewro 9,600 fis-sena.*

80. Magħduda l-valutazzjonijiet tal-Perit Tekniku mis-sena 1972 sas-sena 2021, meta l-fond irriverta lura lejn ir-rikorrent, ossija disgħa u erbgħin (49) sena sħaħ:

1) Il-kumpens fl-interjieta' tieghu jammonta għal €154,390.

2) Minn tali ammont, għandha ssir it-tnaqqis ta' tletin fil-mija (30% - li jammonta għal €46,317), li jħalli bilanċ ta' €108,073.

3) Minn tali ammont, għandha ssir it-tnaqqis ta' għoxrin fil-mija (20% - li jammonta għal €21,614), li jħalli bilanċ ta' €86,459.

4) Minn tali ammont, għandu jsir tnaqqis tal-kera miġbura mis-sena 1972 sas-sena 2021, ossija disgħa u erbgħin sena (49), fejn jidher illi l-kera miġbura kienet ta' €197.60 fis-sena, skond l-aħħar ċedola ppreżentata stante li ma nġiebet ebda prova dwar kirjiet imħallsa preċedentement. Għalhekk, il-kera riċevuta li għandha titnaqqas tammonta għal €9,682, li għalhekk iħalli bilanċ ta' sitta u sebgħin elf, sebgħa mija u sebgħa u sebgħin Euro (€76,777).

5) Minn tali amont, għandu mbagħad isir tnaqqis ulterjuri ta' ħamsa u għoxrin fil-mija (25%) in vista tal-fatt illi l-fond issa jinsab fil-pussess tar-rikorrent, u għalhekk il-bilanċ finali dovut jammonta għal ***sebgħa u ħamsin elf, ħames mija u tlieta u tnejn Euro (€57,582).***

81. Il-Qorti tosserva li tali somma ċertament tinkorpora fiha l-element punittiv fuq min jonqos mid-drittijiet tiegħu, l-element eżemplari fejn jidher ċar u inekwivoku il-konsegwenza ta' tali nuqqas u finalment l-element effettiv fejn ir-rikorrent jingħata kumpens effettiv u mistħoqq.

Danni Non-pekunarji

*82. Din il-Qorti tagħmel referenza wkoll għall-każ **Henry Deguara Caruana Gatto vs L-Avukat tal-Istat et**, deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fit-23 ta' Novembru 2020, fejn il-Qorti qieset li d-danni pekunarji kellhom ikunu fl-ammont ta' €300,000 u rigward id-danni non-pekunarji ta' € 9,000 kif likwidatat mill-ewwel Qorti, li tissarraf fl-ammont ta' € 500 għal kull sena li l-appellant sofra ksur tad-drittijiet fundamentali tiegħu, hija ikkonsidrata illi ssegwi l-prassi tal-Qrati Maltin u l-Qorti Ewropea fuq dan il-punt.*

83. Għaldaqstant, fid-dawl tas-suespost, din il-Qorti ser tevalwa d-danni non-pekunarji fl-ammont ta' €500 għal kull sena li r-rikorrent sofra ksur tad-drittijiet fundamentali.

84. Il-Qorti tosserva illi, a differenza ta' danni pekunjarji, id-danni non-pekunjarji għandhom jitqiesu bħala danni speċifiċi għall-persuna illi qiegħda tallega l-leżjoni, u għalhekk għandu jibda jiddekorri minn dakinhar illi l-persuna li allegat il-leżjoni, fil-każ odjern ir-rikorrent, sar sid tal-fond.

85. Jirriżulta illi l-'causa mortis' li biha r-rikorrent aċċetta l-wirt ta' zijuh Pietro Paulo Galea sar fid-9 ta' Ġunju 1999, u għalhekk il-kumpens ser jiġi meqjus mis-sena 1999 sas-sena 2021, meta l-fond ġie f'idejn ir-rikorrent – ossija tnejn u għoxrin (22) sena.

86. Għalhekk, bir-regola tad-danni non-pekunjarji li jkunu ta' €500 fis-sena, id-danni non-pekunjarji għandhom jammontaw għal ħdax-il elf Euro (€11,000).

*87. Għaldaqstant, il-Qorti tqis illi l-kumpens totali li r-rikorrent għandu jingħata għan-nuqqas fil-konfront tiegħu għandu jkun ekwivalenti għal **sebgħa u ħamsin elf, ħames mija u tnejn u tmenin Euro (€57,582)** bħala danni pekunarji u ħdax-il elf Ewro (€11,000) bħala danni non-pekunarji, li flimkien jagħmlu total ta' **tmienja u sitt elf, ħames mija u tnejn u tmenin Euro (€68,582)**."*

9. L-Avukat tal-Istat appella b'rikors tat-13 ta' Mejju 2022 fejn talab lil din il-Qorti:

*"tirriforma s-sentenza mogħtija fil-5 ta' Mejju 2022, fil-kawża fl-ismijiet premessi, billi (i) **tħassarha, tirrevokaha u tannullaha** fejn din ordnat lill-Avukat tal-Istat sabiex iħallas kumpens pekunarju għal ammont ta' €57,582 ai termini tal-Ewwel artikolu tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea abbażi tal-kunsiderazzjoni tal-Ewwel Qorti fejn l-Ewwel Qorti straħet fuq il-perizja tal-Perit Tekniku mis-sena 1970 sas-sena 2020 u minflok tagħti kumpens abbażi tal-istess artikolu pero għall-perjodu mit-30 ta' April 1987 sat-18 ta' Diċembru 2019 billi*

tvarja l-ammont tal-kumpens pekunarju minn €57,582 għal mhux aktar minn €47,278.34 u tvarja l-ammont ta' danni non pekunarji minn €11,000 għal ammont ta' mhux aktar minn €5,000 biex b' hekk l-ammont globali ta' kumpens ma jkunx aktar mill-ammont ta' €52,278.34 u (ii) tikkonferma s-sentenza tal-ewwel Qorti fil-kumplament tagħha b' dana illi l-ispejjeż ta' din l-istanza jiġu akkollati fuq l-appellati."

10. Ir-rikorrenti wieġbu illi l-appell tal-Avukat tal-Istat hu fieragħ u vessatorju u għandu jiġi miċħud.

<u>Konsiderazzjonijiet.</u>

11. L-Avukat tal-Istat appella minn dik il-parti tas-sentenza li titratta dwar il-kumpens.

12. L-ilmenti tiegħu dwar i<u>l-kumpens pekunarju</u> huma:

i. li l-kalkolu tal-kumpens ma jaqbilx mal-istejjem tal-valur lokatizju li għamel il-Perit maħtur minnha;

ii. li l-Ewwel Qorti ma kellhiex tikkalkula valur lokatizju tas-snin 1971 sa April 1987 (data tad-dħul fis-seħħ tal-Kap. 319) u tas-sena 2020 għaliex il-kawża nfetħet fit-18 ta' Diċembru 2019.

13. Hekk ukoll ilmenta dwar il-kumpens non-pekunjarju fejn argumenta li l-Ewwel Qorti ma qisitx il-passività tar-rikorrent. Għalhekk isostni li din il-Qorti għandha tvarja dak il-kumpens minn €11,000 għal somma li ma tkunx iktar minn €5,000.

14. Ir-rikorrenti wieġbu li legalment jaqblu li l-Ewwel Qorti ma kellhiex tikkalkula l-perjodu bejn is-snin 1971 sa April 1987. Madanakollu ma jaqblux illi l-likwidazzjoni kellha ssir biss sad-data li fiha nfetħet il-kawża għaliex il-ksur kompla wkoll matul is-smigħ. F'kull każ, jikkontendu li l-kalkoli Avukat tal-Istat huma ħżiena u l-kumpens ġust dovut lilhom huwa ferm iktar minn dak li akkordat l-Ewwel Qorti li skonthom għamlet diversi żbalji matematiċi u tnaqqis mhux ġustifikat. Għalkemm għażlu li ma jappellawx, ir-rikorrenti jsostnu li dak lilhom akkordat mill-Ewwel Qorti ċertament m'għandux jitnaqqas.

15. Fl-ewwel lok għalkemm it-tweġiba tal-appell ġiet ippreżentata wkoll minn Mary Dolores Agius, l-Ewwel Qorti ċaħdet it-talba għal dikjarazzjoni ta' ksur tal-jedd fundamentali fil-konfront tagħha. Dik il-parti tas-sentenza hi ġudikat għaliex ma sarx appell minnha.

16. Dwar il-kumpens hu evidenti li l-Ewwel Qorti għamlet żball meta llikwidat il-kumpens mis-sena 1972 sas-sena 2021. Il-perjodu mis-sena 1972 sa April 1987 ma kienx rilevanti, għaliex l-Ewwel Qorti ddikjarat ksur

biss tal-ewwel artikolu tal-ewwel protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea. L-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea (Kap. 319) f'Art. 7 jagħmilha ċara li ebda ksur tal-ewwel protokoll *'li jsir qabel it-30 ta' April 1987....... ma għandu jagħti lok għal xi azzjoni taħt l-artikolu 4'*. Għalhekk il-perjodu qabel it-30 ta' April 1987 hu rrilevanti għall-finijiet tal-ewwel artikolu tal-ewwel protokoll tal-Konvenzjoni.

17. Rajna wkoll li l-awtur tar-rikorrent miet fil-5 ta' Frar 1999. Minn dakinhar sakemm mietet martu Rose Galea fis-27 ta' Marzu 2015,[2] kellha t-tgawdija ta' ġidu b'użufrutt. Mela jekk kien hemm xi ħadd li sofra telf ta' kera ġusta matul dawk is-sittax-il sena, kienet Rose Galea ġialadarba m'hemmx provi li rrinunzjat għall-użufrutt.

18. Għalhekk ir-rikorrent għandu jedd għall-kumpens pekunjarju għall-perjodu mit-30 ta' April 1987 sal-4 ta' Frar 1999.[3] Kwalsiasi qligħ minn kera jifforma parti mill-komunjoni tal-akkwisti rrispettivament mill-fatt li l-fond kien proprjetà parafernali ta' Pietro Paolo Galea (art. 1320(b) tal-Kodiċi Ċivili), u għalhekk Rose Galea kien ikollha jedd għal nofs dak il-qligħ. Għalhekk fir-rigward tal-perjodu 1987 sa 1999, ir-rikorrent għandu jedd għal nofs il-qligħ biss.

---

[2] Ara ċertifikat tal-mewt a fol. 15.

[3] 20 ta' April 1987 hi d-data meta l-awtur tar-rikorrent beda jġarrab il-ksur tal-jedd fundamentali protett taħt l-Art. 1 tal-ewwel protokoll tal-Konvenzjoni (ara per eżempju sentenza Giovanna Agius et v. Avukat tal-Istat et tal-14 ta' Diċembru 2022).

19. Perjodu ieħor hu mis-27 ta' Marzu 2015 sal-1 ta' Ġunju 2021, data li fiha beda japplika l-Art. 4A tal-Kap. 69. B'dik id-dispożizzjoni l-leġislatur ta jedd lil sidien il-kera sabiex jitolbu awment fil-kera li jkun sa 2% tal-valur tal-fond fis-suq miftuħ. Għalkemm ir-rikorrent ippreżenta l-kawża fit-18 ta' Diċembru 2019, il-liġi baqgħet ma tagħtihx rimedju adegwat żgur sakemm daħal fis-seħħ art. 4A tal-Kap. 69 li m'huwiex meritu tal-kawża in eżami.

20. Għalhekk skont l-istima tal-perit tekniku, it-total tal-kera li sid il-kera seta' jirċievi fis-suq miftuħ kien:

- 30/4/1987 sa Frar 1999 ċirka = €23,047

  u nofs dak l-ammont hu €11,523[4]
- 27/3/2015 sal-1/6/2021 ċirka = €44,970

  Total.......................................€56,493.

21. Meta tapplika l-linji gwida tas-sentenza tal-QEDB fil-każ Cauchi v. Malta,[5] irid jitnaqqas 30% (minħabba l-għan soċjali) = €39,545 u

[4] Skont il-perit tekniku l-kera fl-1987 sa 1990 = €1,600 fis-sena; 1991 sa 1995 = €2,000 fis-sena; 1996 sa 1999 = €2,329 fis-sena; 2015 = €5,400 fis-sena; 2016 sa 2019 = €6,720 u 2020 = €9,600 fis-sena.

[5] Applikazzjoni numru 14013/19 tal-25 ta' Marzu 2021.

imbagħad 20% (minħabba l-inċertezza jekk il-fond kienx ikun mikri għall-perjodu kollu rilevanti) = €31,636.

22. Ir-rikorrenti ddikjaraw li l-kera kienet €163.06 fis-sena. Għalhekk fil-perjodu rilevanti 30 ta' April 1987 sal-bidu ta' Frar 1999 il-kera li kienu intitolati għaliha kienet ta' ċirka €2,000, minn liema somma jrid jonqos in-nofs peress li kif spjegat nofs il-qligħ kien jappartjeni lill-mara tat-testatur. Qalu li fl-2013 sal-2015 żdiedet għal €197.58 fis-sena, bejn l-2016 u l-2018 awmentat għal €203.14, u fl-2019 reġgħet żdiedet għal €209.64. Għalhekk fit-tieni perjodu bejn is-27 ta' Mejju 2015 sal-1 ta' Ġunju 2021, il-kera kienet ċirka €1,311. Total ta' €2,311. Meta tnaqqas €31,636 - €2,311 jibqa' bilanċ ta' €29,325.

23. Għal dak li jirrigwarda l-kumpens non-pekunjarju, il-pretensjoni tar-rikorrent hi valida biss minn meta seħħet il-konsolidazzjoni tal-użufrutt man-nuda proprjetà, ċioè mal-mewt ta' Rose Galea fis-27 ta' Marzu 2015. Meħud in konsiderazzjoni li kien biss fit-18 ta' Diċembru 2019 li r-rikorrent fetaħ il-kawża, kumpens non-pekunjarju ta' €2,000 hu biżżejjed. Għall-perjodu 30 ta' April 1987 sa Frar 1999, ir-rikorrent m'għandux jedd għall-kumpens non pekunjarju peress li dak il-jedd hu personali għall-awtur tar-rikorrent.

Għal dawn il-motivi tilqa' l-appell tal-Avukat tal-Istat biss sa fejn kompatibbli ma' dak li ngħad hawn fuq u tvarja s-sentenza appellata fis-sens li minflok is-somma ta' tmienja u sittin elf, ħames mija u tnejn u tmenin ewro (€68,582), il-kumpens li għandu jitħallas lir-rikorrent hu ta' wieħed u tletin elf, mitejn u ħamsa u tletin ewro (€31,235), in kwantu għal disgħa u għoxrin elf, tliet mija u ħamsa u għoxrin ewro (€29,325) kumpens pekunjarju, u elfejn ewro (€2,000) kumpens non-pekunjarju. Għall-kumplament tikkonferma s-sentenza appellata.

Spejjeż tal-appell jinqasmu in kwantu għal 80% a karigu tar-rikorrent u 20% a karigu tal-Avukat tal-Istat.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
gr